Situaţia evreilor din Europa Occidentală la sfârşitul sec. XII - începutul sec. XIII

Pavel COCÂRLĂ

După răspândirea creştinismului în Europa Occidentală (sec. VIII-IX) Biserica creştină a luat măsuri pentru a stopa activitatea comercială şi cămătărească a negustorilor, majoritatea cărora o constituiau negustorii evrei, arabi şi bizantini. Cauza atitudinii negative a Bisericii faţă de comerţ a fost exprimată încă de papa Grigore cel Mare (590-604) care spunea: „greu este să nu comiţi păcate când profesiunea practicată este cumpărarea şi vânzarea”[1]. Această atitudine a fost confirmată de Toma d' Aquino (cca 1225-1274) care sublinia că „… negoţul, considerat în sine, are un caracter ruşinos”[2].

Atitudinea negativă faţă de evrei s-a manifestat în special odată cu formarea oraşelor medievale şi începutul cruciadelor, care necesitau mijloace sporite pentru organizarea şi asigurarea succesului lor. Una dintre sursele de acoperire a necesităţilor cruciadelor au fost bogăţiile evreilor în special a acelora din oraşele prin care treceau cruciaţii. Astfel, sub pretextul religios al luptei cu „necredincioşii”, „oastea sfântă” a primei cruciade a jefuit după ce a trecut Rinul comunităţile bogate ale evreilor din oraşele Köln şi Mainz, acest jaf fiind o justificare pentru cruciaţii flămânzi şi goi.

După ce Richard I Inimă de Leu a fost eliberat din prizonierat (1194), el s-a văzut nevoit să adune bani şi oşteni pentru campania în Franţa împotriva fostului său aliat în cruciadă a III-a – Filip al II-lea August (1180-1223) care, folosindu-se de captivitatea lui Richard I, a recurs la cotropirea castelelor regelui englez din Normandia. Situaţia din Anglia era grea deoarece nu fusese adunate încă cele 150.000 de mărci pentru răscumpărarea regelui din prizonieratul austriac. Necesitatea acută a banilor l-au determinat pe Richard I să percepea bani de la ţărani, orăşeni, cavaleri şi chiar cler. Deoarece evreii dispuneau afară de capitaluri de averi imobiliare Richard I Inimă de Leu a poruncit înregistrarea tuturor averilor şi veniturilor evreilor din regat pentru a le impozita. În 1194 el a poruncit ca toate datoriile, zăloagele, împrumuturile, pământurile, casele,

[1] Citat după: Jacques Le Goff, Negustorii şi bancherii în Evul Mediu, Bucureşti, 1994, p. 78.
[2] Ibidem, p. 79.

chiriile şi posesiunile evreilor să fi e închise. Cei care aveau să tăinuiască ceva dintre averile sale era ameninţat cu pierderea în favoarea regelui dreptul asupra trupului său şi a lucrului tăinuit; pe lângă aceasta el pierdea toate posesiunile şi bunurile sale care urmau să fi e taxate. Ulterior politica de taxare a averilor evreilor în regatul englez a fost continuată de regele Ioan fără Ţară (1199-1216).

Intensificarea politicii fi scale a regalităţii faţă de evrei în sec. XII - începutul sec. XIII se explică şi prin faptul că în Evul Mediu ei se puteau aşeza cu traiul permanent într-un regat sau într-un oraş creştin, numai după ce plăteau o anumită taxă de permisiune care, de regulă, era mare. Achitarea taxei le permitea evreilor să se aşeze nestingherit în localitatea respectivă. Taxa, dar şi dreptul de locuitor, putea fi revocată sub anumite motive de autorităţi: orice revoltă din oraş sau calamitate (epidemie, secetă, etc.) care se abătea asupra ţării sau oraşului era pusă pe seama evreilor. Câteodată calamităţile serveau drept motiv pentru ca locuitorii creştini ai localităţii să purceadă al răfuiala cu evreii. Chiar dacă unii clerici încercau să le ia apărarea acestora, tentativele lor se terminau de multe ori fără succes.

Jafurile asupra evreilor din ţările Europei Occidentale s-au înteţit mai ales după începutul cruciadelor. Amploarea jafurilor l-au determinat pe papa Inocenţiu al III-lea (1198-1216) să emită în 1199 un decret prin care interzicea actele de violenţă împotriva evreilor. Prin acest document papa decreta ca nici un creştin să nu-l oblige pe evreu forţându-l să primească botezul, ca în timpul sărbătorilor nimeni dintre creştini să nu-i lovească cu bâte sau să arunce cu pietre în ei, să nu profaneze sau să le distrugă cimitirele sau să le ia banii, etc. Documentul atestă fanatismul religios al creştinilor faţă de evrei, care în cele din urmă au fost expulzaţi din unele ţări ale Europei, ca, spre exemplu, Spania, de unde cea mai mare parte a evreilor au fost expulzaţi din ţară (1492).